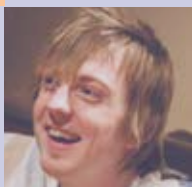

Mwy na geiriau....

Pecyn Gwybodaeth Gweithredu'r
`Cynnig Rhagweithiol' — **lechyd**

Manylion cyswllt:
Uned Polisi Iaith Gymraeg
Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ

Ebost: mwynageiriau@cymru.gsi.gov.uk

Ffôn: 029 2082 3135

Cynnwys

Cyflwyniad	2
Beth yw 'Cynnig Rhagweithiol'?	2
Sut y gallaf ddarparu'r 'Cynnig Rhagweithiol'?	3
Beth yw manteision y 'Cynnig Rhagweithiol'?	4
Pwy sy'n gyfrifol am ddarparu'r 'Cynnig Rhagweithiol'?	5
Deall Cyd-destun y 'Cynnig Rhagweithiol'	7
Rhai ystadegau defnyddiol	8
Hyfforddiant ac Ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg	11
All technoleg helpu??	12
Rhannu arfer da	13
Cwestiynau cyffredin	14
Casgliad	15

Cyflwyniad

Croeso i Becyn Gwybodaeth 'Mwy na geiriau....'. Mae'r pecyn wedi'i anelu at holl staff GIG Cymru i'ch helpu i wneud 'Cynnig Rhagweithiol'. Rydym yn cydnabod bod llawer ohonoch yn darparu 'Cynnig Rhagweithiol' yn barod. Ond i rai ohonoch, fe fydd y cysyniad yn gwbl newydd. Mae'r pecyn gwybodaeth hwn yn cynnwys yr hyn a ddylai gael ei ddarparu i ddefnyddwyr eich gwasanaethau. Mae'n cynnwys y llyfryn hwn, DVD o straeon cleifion, enghraifft o boster 'Croeso i'n Ward', Llyfr Piced i Fyfrwyr a phoster 'Iaith Gwaith'.

Beth yw 'Cynnig Rhagweithiol'?

Yn syml, ystyr 'Cynnig Rhagweithiol' yw darparu gwasanaeth yn Gymraeg heb i rywun orfod gofyn amdano. Dylai'r Gymraeg fod yr un mor weladwy â'r Saesneg.

- Mae'n golygu newid diwylliant, sy'n tynnu'r cyfrifoldeb oddi ar y claf i ofyn am wasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Mae darparu gwasanaeth sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn yn sylfaenol i'r 'Cynnig Rhagweithiol'. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu darparu gwasanaeth wedi'i deilwra'n benodol sy'n galluogi'r unigolyn i fod yn sicr bod ganddo/ganddi reolaeth dros y sefyllfa ac yn deall yn llawn pa wasanaethau sy'n cael eu cynnig.
- Mae gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' yn golygu peidio â thybio bod pob siaradwr Cymraeg yn siarad Saesneg beth bynnag! Mae'n sicrhau bod cleifion sy'n siarad Cymraeg yn cael eu trin â pharch ac urddas drwy ofyn iddynt beth yw eu dewis iaith a gweithredu ar hynny.
- Yr hyn sydd ei angen yw dull rhagweithiol sy'n sicrhau bod anghenion ieithyddol yn cael eu nodi'n rhan ganolog o ddarparu gofal diogel o safon uchel i gleifion.
- Mae gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' hefyd yn ymwneud â chreu'r amgylchedd iawn lle bydd cleifion yn teimlo eu bod wedi'u grymuso ac yn hyderus y caiff eu hanghenion eu diwallu.

Mae staff yn gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' trwy gynig gwasanaethau iaith Gymraeg i gleifion

Mae anghenion cleifion Cymraeg eu hiaith yn cael eu deall ac mae cleifion yn cael eu trin gyda pharch ac urddas

Nid yw staff yn gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' o wasanaethau iaith Gymraeg i gleifion

Nid yw cleifion yn teimlo y gallant ofyn am wasanaeth yn y Gymraeg

Efallai na fydd anghenion cleifion Cymraeg eu hiaith yn cael eu cydnabod ac amherir ar urddas a pharch cleifion

Sut y gallaf ddarparu'r 'Cynnig Rhagweithiol'?

Rydym oll yn gyfrifol am sicrhau safon a diogelwch i siaradwyr Cymraeg. Mae'n ymdrech tîm ac mae cyfraniad pawb yn bwysig.

Gellir darparu'r 'Cynnig Rhagweithiol' mewn llawer o ffyrdd gwahanol ac nid oes angen iddo fod yn gostus. Gall fod yn heriol mewn rhai ardaloedd oherwydd prinder siaradwyr Cymraeg o bosibl, ond mae gan y rhai nad ydynt yn siarad Cymraeg ran i'w chwarae hefyd o ran darparu'r 'Cynnig Rhagweithiol'.

Dyma enghreifftiau ymarferol o'r hyn y gallech chi ei wneud i ddarparu 'Cynnig Rhagweithiol':

"Rydw i'n gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' drwy gyfarch cleifion yn ddwyieithog. Trwy wybod pwy sy'n siarad Cymraeg yn fy nhîm, rwy'n medru gofyn iddynt am gymorth os byddai'n well gan glaf siarad Cymraeg."

"Dwi'n darparu 'Cynnig Rhagweithiol' drwy ofyn i bob claf beth yw eu hiaith gyntaf a chofnodi hyn yn eu cofnodion os nad oes cofnod yn barod. Mae hyn yn golygu bod pawb yn ymwybodol o anghenion ieithyddol y claf."

"Dwi'n darparu 'Cynnig Rhagweithiol' drwy gyfarch cleifion yn Gymraeg os mai dyna yw eu dewis iaith."

"Dwi'n darparu 'Cynnig Rhagweithiol' drwy labelu ein brechdanau a'n cacennau yn ddwyieithog. Trwy wneud hyn, rydw i'n bodloni anghenion ein cleifion sy'n siarad Cymraeg."

Cyfarchion dwyieithog

Dyma enghreifftiau o gyfarchion dwyieithog i chi eu defnyddio. Os ydych chi'n adnabod rhywun sydd heb unrhyw sgiliau iaith Gymraeg, neu'n dysgu, beth am ddangos y tabl isod iddynt i'w helpu nhw i ddarparu 'Cynnig Rhagweithiol' fel yn yr enghreifftiau uchod?

Saesneg	Cymraeg
Hi, how're things?	Shwmae/Su'mae = Shoo my (S Wales) Sim my (N Wales)
Good morning	Bore da = Bore eh dah
Good evening	Noswaith dda = Noss wythe ('th' fel yn 'think') thah ('th' fel yn 'the')
How are you?	Sut ydych chi? = Shoo deech chee? ('ch' fel yn Loch) (S Wales) Sid dach chee? ('ch' fel yn Loch) (N Wales)

Os ydych chi'n ateb y ffôn yn aml, beth am i chi ddefnyddio rhai o'r esiamplau canlynol o gyfarchion ffôn dwyieithog:

Bore da Ysbyty xxx / xxx Hospital good morning...
(wedi ei ynganu: Bore eh dah uss butt ee)

Helo Sam sy'n siarad, hello Sam speaking
(wedi ei ynganu: Hell-oh Sam seen shah-radd)

Am fwy o eiriau ac ymadroddion defnyddiol yn y Gymraeg, edrychwch ar y 'Llyfr Poded i Fyfyrrwyr' sydd wedi'i gynnwys yn y pecyn gwybodaeth hwn.

Sut mae darparu gwybodaeth i ddefnyddwyr gwasanaethau yn ddwyieithog?

Dyma rai enghreifftiau:

- Dylai pob aelod o staff sy'n siarad Cymraeg yn eich sefydliad wisgo bathodyn 'laith Gwaith' neu 'Dysgu Cymraeg'. I gael gwybodaeth am dderbyn cyflenwad o'r adnoddau yma, cysylltwch â'ch Swyddog laith Gymraeg.
- Sicrhewch fod pob arwydd yn cael ei arddangos yn y Gymraeg a'r Saesneg gyda'r Gymraeg ar y chwith a'r Saesneg ar y dde a/neu gyda'r Gymraeg yn gyntaf a'r Saesneg wedyn.
- Dylai unrhyw wybodaeth i'r cyhoedd fod yn ddwyieithog.
- Sicrhewch fod eich staff yn gwybod pa mor bwysig yw darparu bwydlenni dwyieithog er mwyn sicrhau bod cleifion sy'n siarad Cymraeg yn gwneud y dewis cywir.

Sicrhewch fod yr ymrwymadau i'r iaith yn weladwy drwy arwyddion dwyieithog

Beth yw manteision y 'Cynnig Rhagweithiol'?

- Mae cleifion yn teimlo'n fwy cyfforddus yn trafod materion personol ac emosiynol yn eu hiaith gyntaf. Bydd gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' yn helpu i sicrhau gwasanaeth o safon sy'n diwallu anghenion cleifion.
- Mae iaith wrth wraidd asesiad clinigol effeithiol a thriniaeth ddiogel. Mae gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' yn cydnabod bod cyfathrebu effeithiol yn allweddol i ddiwallu anghenion cleifion sy'n siarad Cymraeg.
- Mae gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' yn arbennig o bwysig i bobl sy'n agored i niwed megis **plant a phobl ifanc, defnyddwyr gwasanaeth iechyd meddwl, pobl ag anableddau dysgu, pobl hŷn a phobl ag anawsterau lleferydd ac iaith.**
- Mae gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' yn ymddygiad sy'n adlewyrchu gwerthoedd craidd y GIG i drin pob claf fel unigolyn a chydag **urddas a pharch.**

Pwy sy'n gyfrifol am ddarparu'r 'Cynnig Rhagweithiol'?

Mae cynlluniau gweithredu'r Fframwaith Strategol 'Mwy na geiriau....' wedi nodi nifer o feysydd lle mae cryfhau gwasanaethau Cymraeg yn hanfodol er mwyn darparu gwasanaeth teg.

Nid dim ond eich Swyddog Iaith Gymraeg sy'n gyfrifol ond bob adran arall ar draws eich Bwrdd Iechyd neu Ymddiriedolaeth. Mae pob un o'r adrannau isod yn cyfeirio at gamau penodol o fewn y fframwaith strategol.

Y Gweithlu a Datblygu Sefydliadol

Mae gan y broses o Gynllunio'r Gweithlu a Datblygu Sefydliadol ran ganolog i'w chwarae o ran cyflawni 'Mwy na Geiriau...' er enghraifft:

- Darparu hyfforddiant i'r staff mewn perthynas â'r fframwaith a'i brif ffrydio mewn rhaglenni cynefino.
- Arwain y gwaith o ddatblygu Strategaeth Sgiliau Dwyieithog a fydd yn nodi anghenion iaith y sefydliad.
- Pob rhaglen addysg a datblygu berthnasol i gynnwys ymwybyddiaeth o'r 'Cynnig Rhagweithiol'.
- Cynnig rhaglenni hyfforddi i'r staff er mwyn cynyddu gallu'r staff i ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Dylai rhaglenni hyfforddi cychwynnol ganolbwyntio ar annog y staff i ddefnyddio'r sgiliau Cymraeg sydd ganddynt a gwella hyder y staff i ddefnyddio'r sgiliau hynny.
- Dylai sgiliau iaith Gymraeg gael eu prif ffrydio i gymwyseddau craidd y Fframwaith Gwybodaeth a Sgiliau (KSF) a fe ddylent gael eu hystyried mewn cyfarfodydd rheoli perfformiad blynyddol.
- Dylai'r broses o gynllunio'r gweithlu adlewyrchu'r ymrwymiad i gryfhau gwasanaethau Cymraeg.
- Mapio'r ddarpariaeth a'r gallu presennol i ddarparu 'Cynnig Rhagweithiol' mewn gwasanaethau, yn enwedig gwasanaethau dementia, gan fod hwn yn grŵp penodol a nodwyd yn y fframwaith fel grŵp sy'n agored i niwed y bydd angen sylw penodol arno.
- Datblygu strategaeth effeithiol i recriwtio a chadw staff er mwyn sicrhau bod timau staff yn meddu ar y gallu i ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Adrannau TG

- Rhaid i systemau data alluogi'r gwasanaeth i weithredu'n ddwyieithog. Er enghraifft, dylai rhyngwynebau Cymraeg fod ar gael ar gyfer aelodau o staff sy'n siarad Cymraeg.
- Dylai meddalwedd iaith Gymraeg (megis Cysgliad) fod ar gael i bob aelod o staff sy'n dymuno ei ddefnyddio. Am ragor o wybodaeth, edrychwch ar yr adran 'All technoleg helpu?'
- Fe ddylai'r system e-amserlennu ganiatáu i staff sy'n siarad Cymraeg gael eu paru gyda defnyddwyr gwasanaeth Cymraeg eu hiaith.

I gael cyfarwyddyd ar dechnolegau, gwefannau a chanllawiau meddalwedd Cymraeg, ewch i: <http://www.comisiynyddygyymraeg.org/Cymraeg/Cymorth/Pages/technolegcymraeg.aspx>

Pob aelod o staff rheng flaen

Os ydych yn dod i gysylltiad â chleifion a'r cyhoedd, naill ai'n wyneb-yn-wyneb neu ar y ffôn, fe ddylech:

- Gydydffurfio â'r gofynion gorfodol ynghylch elfen sgiliau iaith y Cofnod Staff Electronig.
- Sicrhau eich bod yn gwybod pwy sy'n siarad Cymraeg yn eich tîm chi. Byddant yn ffynhonnell werthfawr o gymorth i chi wrth ddelio gyda chleifion Cymraeg eu hiaith drwy gynnig geiriau o gysur iddynt ar ddechrau eu gofal.
- Dangos eich bod yn siarad Cymraeg drwy wisgo bathodyn neu gortyn gwddf 'laith Gwaith'. Mae'r rhain ar gael gan eich Swyddog Iaith Gymraeg.
- Os ydych yn dysgu Cymraeg, beth am wisgo bathodyn neu gortyn gwddf 'Dysgu Cymraeg'? Os hoffech gael cyflenwad o'r rhain, cysylltwch â'ch Swyddog Iaith Gymraeg.
- Ceisio defnyddio Cymraeg wrth ddelio â'r cyhoedd, gan ddefnyddio ymadroddion syml pan fyddwch yn cyfathrebu. I'ch helpu i wneud hyn gallech ddefnyddio'r 'Llyfr Piced i Fyfyrrwyr' amgaeedig a ddatblygwyd gan Brifysgol De Cymru sy'n rhoi cyfieithiadau Cymraeg ichi o eiriau ac ymadroddion sy'n berthnasol i'r meysydd lechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Hefyd, gallech wneud defnydd o'r tabl o ymadroddion sydd ar dudalen 3 y pecyn hwn.
- Sicrhau bod amgylchedd dwyieithog yn eich ward neu adran a'u bod yn groesawgar i siaradwyr Cymraeg. Mae modd ichi wneud hyn trwy ddarparu deunyddiau darllen yn y Gymraeg (megis Y Cymro, Golwg neu bapurau a chylchgronau Cymraeg). Gallwch hefyd helpu i greu amgylchedd dwyieithog trwy sicrhau bod S4C a gorsafoedd radio fel BBC Radio Cymru ar gael i siaradwyr Cymraeg.
- Sicrhau eich bod yn gwybod pwy yw eich Swyddog Iaith Gymraeg. Bydd yn ffynhonnell werthfawr i gael cefnogaeth a chyfarwyddyd wrth ichi geisio gwneud 'Cynnig Rhagweithiol'.

Deall y Cyd-destun

Lansiwyd Fframwaith Strategol y Gymraeg 'Mwy na geiriau...' yn 2012. Ei nod yw darparu fframwaith i gryfhau gwasanaethau Cymraeg yn y meysydd iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol. Mae'n cydnabod mai dim ond drwy gyfrwng y Gymraeg y gall llawer o bobl gyfathrebu a chyfrannu'n effeithiol at eu gofal fel partneriaid cyfartal.

Os oes unrhyw amheuaeth ynghylch pa mor hanfodol yw gwasanaethau Cymraeg i ddefnyddwyr gwasanaethau, mae'r DVD Profiadau Defnyddwyr yn y pecyn gwybodaeth hwn yn dangos yn glir pa mor bwysig ydynt. Mae'r Fframwaith Strategol yn strategaeth uchelgeisiol ac mae ei gynlluniau gweithredu tair blynedd yn anelu at wella profiadau gofal i ddefnyddwyr drwy gynyddu mynediad i wasanaethau yn y Gymraeg. Ein gweledigaeth yw bod siaradwyr Cymraeg yn cael gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar eu hanghenion cyfathrebu hwy yn hytrach nag anghenion y darparwr.

Er mwyn cyflawni hyn, mae gan **bawb** ran i'w chwarae wrth ddarparu gwasanaeth Cymraeg, fel siaradwr Cymraeg neu ddi-Gymraeg.

Gan eich bod yn gweithio mewn sefydliad sy'n darparu gwasanaethau i'r cyhoedd, mae'n rhaid i chi sicrhau eich bod yn ymwybodol o anghenion ieithyddol eich cymuned. Bydd hyn yn cael ei adlewyrchu yn eich Strategaeth Sgiliau Dwyieithog. Am ragor o wybodaeth am broffil ieithyddol eich cymuned, cysylltwch â'ch Swyddog Iaith Gymraeg.

Y Cyd-destun Cyfreithiol

Cafodd Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 Gydsyniad Brenhinol ar 9 Chwefror 2011.

Mae'r Mesur hwn gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru yn:

- Rhoi statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru
- Darparu ar gyfer Cyngor Partneriaeth y Gymraeg
- Sefydlu swydd Comisiynydd y Gymraeg
- Darparu ar gyfer Panel Cyngori Comisiynydd y Gymraeg
- Gwneud darpariaeth ynglŷn â hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg
- Gwneud darpariaeth ar gyfer safonau sy'n ymwneud â'r Gymraeg
- Sefydlu'r egwyddor na ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg
- Gwneud darpariaeth ynglŷn ag ymchwilio i ymyrraeth â'r rhyddid i ddefnyddio'r Gymraeg
- Sefydlu Tribiwnlys y Gymraeg

Rhai ystadegau defnyddiol...

- Edrychwch ar y ffigyrau canlynol. Ydych chi'n synnu pa mor aml mae pobl yn defnyddio'r Gymraeg?

Mae Arolwg Defnydd Iaith 2013-14 yn dangos:

o'r rheini sy'n byw yng Nghymru ac sy'n dweud eu bod yn gallu **siarad Cymraeg** mae

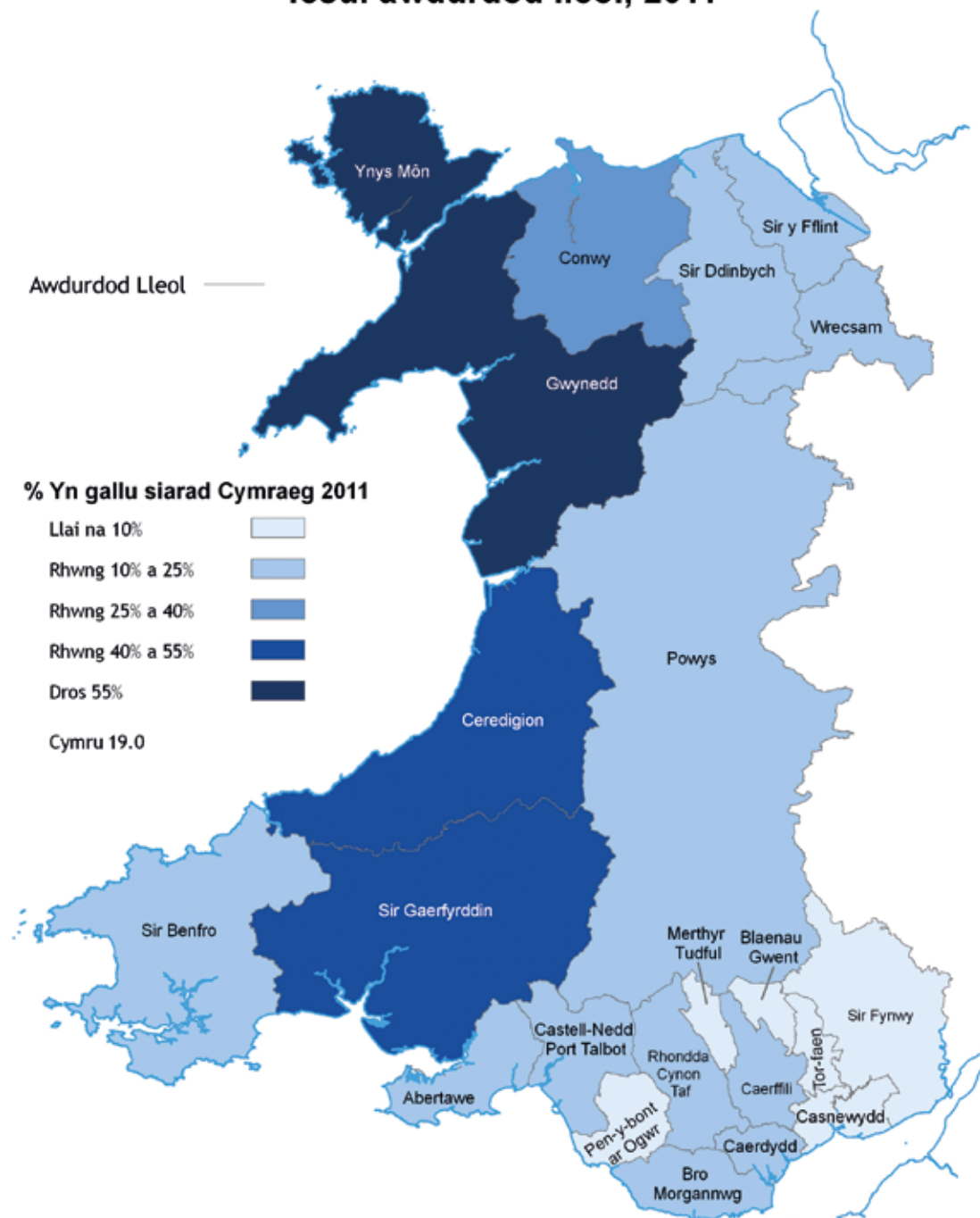
o'r **310,600** o siaradwyr Cymraeg **rhugl** mae

Edrychwch ar y ddau fap canlynol.

A oes mwy o siaradwyr Cymraeg yn eich ardal nag yr oeddech yn ei feddwl?

Canran y bobl (3 oed a throsodd) sy'n gallu siarad Cymraeg, fesul awdurdod lleol, 2011

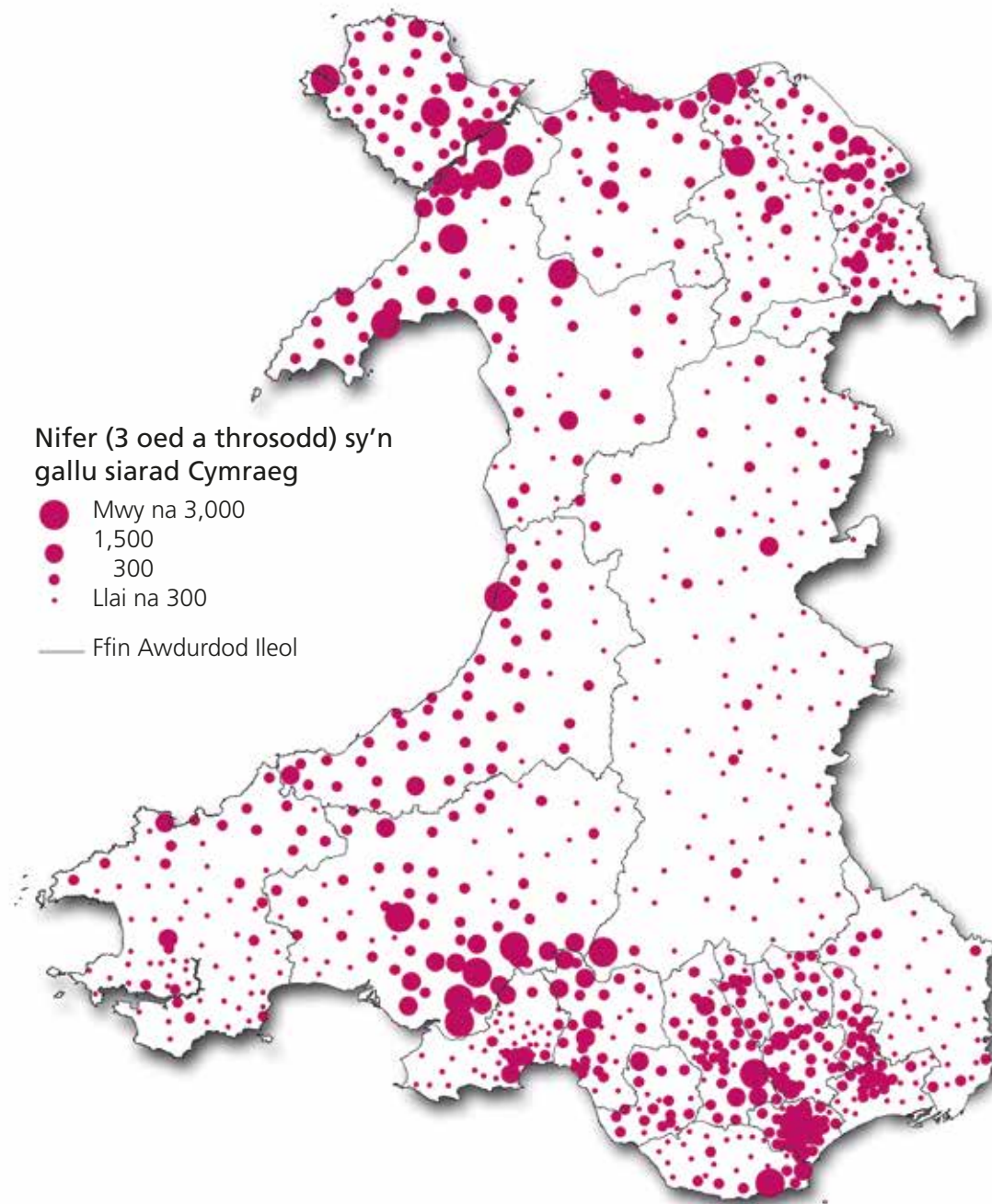
Ffynhonnell: Cyfrifiad 2011

173b.12-13

Technoleg a Dearyddiaeth

© Hawlfraint a hawliau cronfa ddata'r Goron 2012. Cedwir pob hawl.
Llywodraeth Cymru. Rhif Trwydded 100021874.

Nifer sy'n gallu siarad Cymraeg fesul Cymuned, 2011

© Hawfaint y Goron 2014. Cedwir pob hawl,
Llywodraeth Cymru. Rhif Trwydded 100021874

Beth mae'r mapiau hyn yn ei ddangos imi?

Fel y gwelwch chi o'r map cyntaf, mewn rhai ardaloedd (megis Caerdydd), gall canran y siaradwyr Cymraeg fod yn isel. Ond, wrth edrych ar yr ail fap, fe welwch y gall nifer y siaradwyr Cymraeg fod yn uwch nag yr oeddech yn ei ddisgwyl.

Hyfforddiant ac Ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg

Mae sicrhau eich bod yn cael yr hyfforddiant iawn yn rhan bwysig o fod yn hyderus ac yn gymwys i ddarparu'r 'Cynnig Rhagweithiol'. Ceir enghraifft isod o'r mathau o ymddygiad y byddech yn eu gweld pe gwnaed y 'Cynnig Rhagweithiol' ac effaith hyn ar ofal cleifion.

Pa ymddygiad y byddech yn ei ddisgwyl?	Pa ymddygiad na fydddech yn ei ddisgwyl?
Gofynnir i bob claf beth yw ei ddewis iaith. Effaith: Mae cleifion yn teimlo bod eu hanghenion iaith wedi cael eu parchu.	Ni ofynnir yn rheolaidd i gleifion beth yw eu dewis iaith a thybir mai Saesneg ydyw. Effaith: Mae hyn yn amharu ar urddas cleifion ac nid oes ganddynt yr hyder i ofyn am wasanaeth yn eu hiaith ddewisol.
Cofnodir dewis iaith ac adlewyrchir dewis iaith y claf ym mhob gwasanaeth a ddarperir wedi hynny. Effaith: Mae safon a diogelwch y gofal yn gwella a hyder y claf yn cynyddu.	Ni nodir dewis iaith ac ni ddiwellir anghenion. Effaith: Mae'n bosibl yr amherir ar safon a diogelwch y gofal. Ni fydd y claf yn teimlo'n hyderus gyda'r gofal a gaiff.
Mae amgylchedd dwyieithog yn yr adran. Mae'r wybodaeth a'r arwyddion yn y ward yn ddwyieithog. Mae S4C a radio iaith Gymraeg (megis BBC Radio Cymru) ar gael bob amser. Mae staff yn gwisgo bathodynau 'Iaith Gwaith'. Effaith: Mae cleifion yn teimlo bod croeso iddynt a'u bod yn cael eu cynnwys.	Mae'r holl wybodaeth a'r arwyddion yn y ward yn Saesneg yn unig. Nid yw S4C a gorsafoedd radio iaith Gymraeg (megis BBC Radio Cymru) ar gael. Nid yw'n amlwg pa staff sy'n siarad Cymraeg. Effaith: Mae cleifion yn teimlo nad ydynt yn cael eu croesawu na'u cynnwys. Mae'n bosibl y gallent golli gwybodaeth bwysig am eu triniaeth.

Ystyriwch y mathau o ymddygiad a restrir uchod a gofynnwch i chi eich hun a ydych yn gallu darparu'r hyn a ddisgwylir. Os bydd angen cymorth neu fwy o hyfforddiant arnoch mae nifer o opsiynau ar gael.

- Yn y lle cyntaf, cysylltwch â'ch Swyddog Iaith Gymraeg a fydd yn gallu dweud wrthyh y hyn sydd ar gael yn fewnol a'ch cyfeirio at yr hyn sydd ar gael yn eich ardal chi.
- Mae gwneud 'Cynnig Rhagweithiol' yn dystiolaeth dda ar gyfer eich Fframwaith Gwybodaeth a Sgiliau (KSF) ac mae'n rhan bwysig o gyfarfodydd rheoli perfformiad staff.

All technoleg helpu?

Gall technoleg eich helpu i ddarparu 'Cynnig Rhagweithiol' mewn sawl ffordd. I gael cyfarwyddyd ar dechnolegau, gwefannau a chanllawiau meddalwedd Cymraeg, ewch i: <http://www.comisiynyddygyymraeg.org/Cymraeg/Cymorth/Pages/technolegymraeg.aspx>

Edrychwch ar yr esiamplau isod. A oes modd i chi ddefnyddio unrhyw un o'r rhain i wella gwasanaethau iaith Gymraeg i'ch clefion?

- **Apiau:**

Gofalu trwy'r Gymraeg – Ap yw hwn a ddatblygwyd ar gyfer Prifysgol Abertawe a'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol i gynyddu hyder darparwyr gwasanaethau wrth ddefnyddio'r Gymraeg yn eu gwaith neu eu hastudiaethau.

Ap Geiriaduron – Rhaglen ar ffurf geiriadur yw'r ap hwn, a ddatblygwyd gan Brifysgol Bangor. Mae'n rhoi cyfieithiadau o filoedd o eiriau, hyd yn oed pan nad ydych ar-lein.

Cymraeg i'r teulu – Mae'r ap hwn yn rhoi cyflwyniad mwy cyffredinol i siarad Cymraeg gydag enghreifftiau, unedau geirfa a sesiynau ymarfer.

Learn Cymraeg Gogledd – Mae'r ap hwn wedi'i anelu at y rhai sydd am ddechrau dysgu geirfa a gramadeg Cymraeg. Mae'r ap hefyd yn cynnwys gweithgareddau amrywiol a gemau yn Gymraeg i helpu pobl i ddysgu'r iaith.

- **Meddalwedd Cymraeg:**

Pecyn **Cysgliad** (ar gael o www.cysgliad.com/cysill/arlein/telerau.aspx) gan gynnwys:

Cysill – gwirydd sillafu a gramadeg Cymraeg

Cysgeir – rhestr o derminoleg safonol Cymraeg

- Safle Facebook 'Mwy na geiriau....'
www.facebook.com/mwynageiriau

Bydd y safle hwn yn ddefnyddiol ichi gael yr wybodaeth ddiweddaraf, canllawiau cyffredinol neu esiamplau o arfer gorau.

- I gael gwybodaeth am ddysgu Cymraeg, neu i ddysgu mwy am gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith, ewch i: www.cymraeg.llyw.cymru

Rhannu arfer da

Mae Cynhadledd a Gwobrau blynyddol y Gymraeg mewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol yn ffordd wych o ddysgu am ffyrdd newydd ac arloesol o ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg.

Cynhelir gweithdai i helpu darparwyr gwasanaethau i oresgyn problemau sy'n dod ar eu traws wrth ddarparu gwasanaethau iaith Gymraeg. Hefyd, cyflwynir gwobrau i'r rhai sydd wedi gwneud yr ymdrech eithaf i ddarparu gwasanaethau iaith Gymraeg, gan gynnwys tlws mawreddog Gwobr Arbennig y Gweinidog ar gyfer y fenter orau.

I ddysgu mwy am y digwyddiad hwn, e-bostiwch uned-yr-iaith@cymru.gsi.gov.uk. Gallwch gysylltu hefyd i archebu llyfryn o enillwyr y flwyddyn flaenorol. Beth am weld a oes modd ichi ddilyn esiampl glodwiw yr enillwyr yn eich adran chi?

Cwestiynau cyffredin....?

C: Beth os nad oes neb sy'n gallu darparu gwasanaeth Cymraeg, beth ddylwn i ei wneud wedyn?

A: Yn gyntaf, mae angen i chi sicrhau bod pob aelod o staff eich tîm chi wedi cwblhau'r cymwyseddau iaith Gymraeg o fewn y Cofnod Staff Electronig (ESR). Peidiwch ag anghofio bod gan bawb ei ran i'w chwarae wrth weithredu'r 'Cynnig Rhagweithiol'. Gellir cyflwyno ymadroddion syml yn Gymraeg i'w defnyddio gyda chleifion. Bydd unrhyw ymdrech i wneud i gleifion deimlo'n gysurus yn cael ei werthfawrogi ganddynt. Mae nifer o adnoddau iaith Gymraeg ar gael ichi am ddim: megis y Llyfr Piced i Fyfyrrwyr sydd wedi'i gynnwys yn y pecyn hwn.

C: Os nad oes gennyf unrhyw un sydd angen gwasanaeth Cymraeg, a oes yn rhaid i mi wario arian a threulio amser ar hyn?

A: Os edrychwch chi ar y mapiau a ddarparwyd yn gynharach yn y pecyn hwn, fe welwch fod siaradwyr Cymraeg ym mhob cwr o Gymru. Ceisiwch gynllunio eich gwasanaethau yn unol â hynny a chewch eich synnu gymaint o bobl fydd angen eich gwasanaethau yn Gymraeg.

C: Gwn fod angen imi ddarparu gwybodaeth yn Gymraeg i'm defnyddwyr gwasanaeth, ond a all Llywodraeth Cymru fy helpu gyda'r gost?

A: Byddai Llywodraeth Cymru yn gofyn ichi sut yr ydych yn darparu gwybodaeth mewn ieithoedd eraill, a thrwy wneud hynny, yn gofyn pam na allwch feddwl am wneud yr un peth yn y Gymraeg.

C: Beth yw'r pethau syml y gallaf eu gwneud i annog fy staff i ddefnyddio'r Gymraeg?

A: Mae 'Mwy na geiriau...' yn canolbwyntio ar ddefnyddio Cymraeg sgysiol bob dydd. Beth am ichi gyflwyno hysbysfwrdd am yr iaith Gymraeg yn eich lle gwaith sy'n rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf a chysylltiadau perthnasol i staff. Er enghraifft, gallech gyflwyno 'Gair Cymraeg y dydd'. Bydd eich Swyddog Iaith Gymraeg yn gallu helpu gyda hyn.

C: Mae gennyf rai aelodau o staff sy'n siarad Cymraeg y gallent gyfieithu rhywfaint o ddeunydd imi ond nid ydynt yn hyderus o ran eu sgiliau ysgrifennu yn Gymraeg?

A: Mae cyfieithu i'r Gymraeg yn sgil arbenigol ac fel y cyfryw, ni ddylid gofyn i staff ddarparu cyfieithiadau ysgrifenedig. Bydd gan eich sefydliad broses ffurfiol ar waith er mwyn hwyluso cyfieithiadau Cymraeg. Ewch i dudalennau Cymraeg ar y fewnwyd neu cysylltwch â'ch Swyddog Iaith Gymraeg am fwy o wybodaeth. Cofiwch fod y 'Cynnig Rhagweithiol' yn ymwneud â sicrhau gofal, urddas a pharch i'r claf.

C: Dwi'n gweithio mewn ardal Saesneg ei hiaith yn bennaf, pam y dylwn i boeni am y 'Cynnig Rhagweithiol'?

A: Wyddoch chi fod y cynnydd mwyaf yn y defnydd o'r Gymraeg, fel y nodwyd yn y cyfrifiad diwethaf, i'w weld yn yr ardaloedd a ystyriwyd yn bennaf yn ardaloedd lle mae llai o siaradwyr Cymraeg? Gwelwyd y cynnydd mwyaf mewn siaradwyr Cymraeg yng Nghaerdydd. Yn union fel y byddech yn cynnig cyfleoedd i ddefnyddio ieithoedd eraill, dylai'r Gymraeg yng Nghymru fod yn weladwy i bob defnyddiwr gwasanaeth. Mae deddfwriaeth yng Nghymru (Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011) yn datgan y dylid:

*“peidio â thrin
y Gymraeg
yn llai ffafriol
na'r Saesneg”*

Casgliad

Bydd gwneud newidiadau bach i'r ffordd yr ydych yn darparu gwasanaethau yn Gymraeg ac yn Saesneg yn gallu gwneud gwahaniaeth mawr iawn i'r rhai sydd eu hangen. Mae darparu gwasanaeth dwyieithog drwy roi statws cyfartal i'r ddwy iaith, yn hytrach na dim ond gwasanaeth cyfieithu o un iaith i'r llall yn ddechrau da.

Mae ystyried anghenion siaradwyr Cymraeg yn ymwneud â sicrhau urddas mewn gofal. Mae'n cydnabod na allwch roi'r gofal gorau i gleifion, y gofal y mae ganddynt hawl iddo, y gofal y maent yn ei haeddu, os na allwch gyfathrebu â hwy yn iawn.

Ceir enghreifftiau o arfer da ledled y GIG fel y poster 'Croeso i'n ward' sy'n dilyn isod. Beth am ddefnyddio poster fel hwn yn eich gweithle i ddangos eich bod yn cydnabod pwysigrwydd gwasanaethau Cymraeg? Meddyliwch sut y gallwch chi helpu i wneud gwahaniaeth.

Cofiwch fod gan bawb ran i'w chwarae wrth gyflawni'r 'Cynnig Rhagweithiol'. P'un a yw eich cyfraniad yn fawr neu'n fach, byddwch yn gwneud gwahaniaeth gwirioneddol.

Bwrdd Iechyd Prifysgol
Aneurin Bevan
University Health Board

Croeso i'n Ward

Rhowch lun o Brif Nyrs
y Ward fan hyn

Helo,

Fi yw Prif Nyrs y ward hon.

Mae'n bwysig inni eich bod yn cael profiad cadarnhaol fel claf.

Os oes gennych unrhyw ymholiadau neu sylwadau, siaradwch â mi (neu'r Nyrs sy'n Gyfrifol yn fy absenoldeb).

Mae cyfathrebu agored a gonest yn hanfodol a chaiff pob claf ei drin mewn modd sensitif, gan fynd i'r afael ag anghenion iaith unigol er mwyn hyrwyddo urddas.

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan wedi ymrwymo i wneud "Cynnig Rhagweithiol"

